

De Vlaamse conjunctuur in november 2013

Thierry Vergeynst, Dirk Festraets, Myriam Vanweddingen

Foto: Image 100

Inleiding

Er zijn prille tekenen van een herstel van de wereldwijde conjunctuur. Het vertrouwen van producenten en consumenten neemt stilaan toe. Dat betekent niet dat alle problemen van de baan zijn. Voornamelijk in een aantal perifere eurolanden blijft de gezondheid van het financiële systeem en/of de overheidsfinanciën precair. Intussen loopt in de nasleep van de crisis de werkloosheid in de eurozone verder op, wat een domper zet op de consumentenbestedingen.

De globale conjunctuurcurve in Vlaanderen doet het eveneens beter, en dat laat zich nu merken in alle hoofdsectoren. Tekenend voor een aantrekkende conjunctuur is dat de producenten van halffabricaten meer beginnen te produceren. De Vlaamse export deed het tot in het eerste kwartaal van 2013 minder goed, maar daar komt stilaan verandering in, getuige de beter gevulde orderboekjes. Ook de factoren die het investeringsklimaat beïnvloeden worden gunstiger. Pijnpunten blijven het hoge aantal faillissementen en de evolutie van de werkloosheidsgraad.

1. Situering van de internationale conjunctuur

Tabel 1. Realisaties 2012 en vooruitzichten 2013 en 2014 van de reële groei van het bbp, België in internationaal perspectief, in %.

	Realisaties 2012	Vooruitzichten 2013			Vooruitzichten 2014		
		OESO ^a	IMF	Europese Commissie	OES O	IMF	Europese Commissie
België	-0,1	0,0	0,1	0,0	1,1	1,0	1,2
Nederland	-1,2	-	-1,3	-0,8	0,7	0,3	0,9
Duitsland	0,7	0,9 0,4 (0,7)	0,5	0,4	1,9	1,4	1,8
Frankrijk	0,0	- (0,3)	0,2	-0,1	0,8	1,0	1,1
Eurozone	-0,7	0,3 -	-0,4	-0,4	1,1	1,0	1,2
VK	0,1	0,6 0,8 (1,5)	1,4	0,6	1,5	1,9	1,7
VS	2,8	1,9 (1,7)	1,6	1,9	2,8	2,6	2,6
Japan	2,0	1,6 (1,6)	2,0	1,4	1,4	1,2	1,6
China	7,8	7,8 (7,4)	7,6	8,0	8,4	7,3	8,1
India	4,0	5,3	3,8	n.b.	6,4	5,1	n.b.

^a Cijfers tussen haakjes: update september 2013.

Bron: Europese Commissie, IMF, OESO.

1.1. Eurozone

De *Economic Sentiment Indicator* (ESI) is een samenvattende maat voor het conjunctuurverloop bij producenten en consumenten, opgesteld door de diensten van de Europese Commissie. Sinds het najaar van 2012 stijgt de ESI van de eurozone (als geheel) lichtjes. In september 2013 werd een niveau van 97 bereikt. Dit is niet ver van het langetermijngemiddelde van 100. Alle deelindicatoren stijgen, maar in de eurozone blijven het consumentenvertrouwen en vooral het vertrouwen in de bouwsector wat achter op het vertrouwen in de diensten, industrie en kleinhandel (dat is anders in Vlaanderen, zie verder). Er is een opmerkelijke divergentie tussen enerzijds de ESI van Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, die zich duidelijk boven het langetermijngemiddelde bevinden, en anderzijds de ESI van Nederland en Frankrijk, die lager scoren dan het eurozonegemiddelde. In de eurozoneperiferie stabiliseert het ondernemersvertrouwen, ondanks de aanhoudend moeilijke financieringsvoorwaarden in die landen. Voor 2014 wordt een versoepeling van de budgettaire soberheidspolitiek verwacht, wat de bbp-groei zou stimuleren, al blijft die buiten Duitsland en het Verenigd Koninkrijk zeer matig. De monetaire politiek blijft expansief, wat echter volgens het IMF de hoge spreads tussen de periferie en Duitsland niet zal kunnen verminderen.

De *werkloosheidsgraad* in de eurozone bedraagt sinds enkele maanden 12% en staat op een hoog peil. Dat toont aan dat de crisis nog niet achter de rug is. Ook in de buurlanden en België is van een daling nog geen sprake. In Duitsland is de werkloosheid wel relatief laag.

Na zes opeenvolgende kwartalen van negatieve groei, is het *bbp van de eurozone* in het tweede kwartaal van 2013 opnieuw toegenomen, maar niet zo sterk als in de VS of Japan. De groei in de eurozone bedroeg 0,3% tegenover het voorgaande kwartaal. De Belgische groei wordt op 0,2% geraamd en is lager dan in Duitsland en Frankrijk, maar hoger dan in Nederland. Zoals bij de ESI waren de sterkste bbp-groeiers onder de buurlanden het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. De sterkste groei-impuls in de eurozone kwam van de uitvoer die met 1,6% toenam. De consumptie en de bedrijfsinvesteringen kenden een veel zwakkere groei, maar bevinden zich niet meer in het rood.

Voor 2013 verwachten zowel de OESO, het IMF als de Europese Commissie op jaarbasis een negatieve groei in de eurozone van -0,4% tot -0,6% (zie tabel 1). Voor 2014 wordt een lichte positieve groei voorspeld voor de eurozone, gaande van 1,0% tot 1,2%. Voor België wordt in 2014 een gelijkaardige groei voorspeld. Voor Duitsland worden in 2014 betere prestaties verwacht (1,4% tot 1,9% groei). Het Verenigd Koninkrijk zou ook sterker groeien dan de eurozone.

1.2. Verenigde Staten

Door onenigheid in het Amerikaans Congres over het begrotingsjaar 2014 was tussen 1 en 18 oktober de zogenaamde 'government shutdown' van kracht. Dat legde alle niet-essentiële overheidsdiensten lam. Bovendien bleef de mogelijkheid dat het wettelijke schuldenplafond op 18 oktober niet zou worden verhoogd waardoor de VS zijn financiële verplichtingen niet meer zou kunnen herfinancieren, waardoor er op korte termijn een staking van betaling zou dreigen. Te elfder ure werd een politiek compromis gevonden zodat een staking van betaling voorkomen werd. De verwachting is zelfs dat de grootste impuls voor de wereldeconomie in 2014 zal uitgaan van de VS. De budgettaire versoepeling zou in dat jaar worden afgezwakt en de expansieve monetaire politiek zou de economie blijven ondersteunen. De vastgoedsector komt er stilaan bovenop en het vermogen van de gezinnen neemt globaal weer toe.

De bbp-groei van de Amerikaanse economie blijft in het tweede kwartaal van 2013 met 0,6% (kwartaal-op-kwartaal) duidelijk beter dan in de eurozone in zijn geheel. Ze is

vrijwel gelijk aan die in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, maar is minder groot dan in Japan. In tegenstelling tot de eurozone en Japan is van een recessie in de VS recent geen sprake geweest. Anders dan in de eurozone konden ook de Amerikaanse consumptie en vooral de investeringen in de voorgaande kwartalen positieve groeicijfers voorleggen. Ze blijven in het tweede kwartaal hoger (0,5% en 1,4%) dan de vrijwel nulgroei in de hele eurozone en België. De Amerikaanse soberheidspolitiek zorgt er ondertussen voor dat de overheidsbestedingen zijn gekrompen met 0,3%. Die politiek zou in 2014 worden versoepeld.

De vooruitzichten gaan ervan uit dat het schuldenplafond mag doorbroken worden. Dan zou de Amerikaanse economie na een groei van 1,6% à 1,9% in 2013, een groeitempo kunnen halen van 2,6% tot 2,8% in 2014 (tabel 1). Dat zijn cijfers die, wat volgend jaar betreft, duidelijk beter zijn dan die van de buurlanden, de eurozone en Japan.

1.3. Japan

Ook Japan kent een sterk expansief monetair beleid, gekoppeld aan krachtige budgettaire steunmaatregelen, goed voor circa 1% van het bbp in 2013. De verwachting is evenwel dat deze steunmaatregelen in 2014 geleidelijk zullen worden verminderd, wat voor een lagere bbp-groei zou zorgen.

Sinds eind vorig jaar kende het Japanse bbp een groei die hoger lag dan in de VS en de eurozone. De groei bedroeg in het tweede kwartaal 2013 0,9%, dus evenveel als in het eerste kwartaal van dit jaar. De grootste groeibijdrage kwam van de investeringen en vooral van de export.

In 2013 zou de bbp-groei 1,4% à 2,0% bedragen, maar zou in 2014 terugvallen tot 1,2% à 1,6% (tabel 1). In tegenstelling tot de eurozone en de VS zou de groei in 2014 lager uitvallen en dus afzwakken op een niveau tussen dat van de eurozone en de VS.

1.4. China en India

De Chinese economie zou in 2014 een afkoeling kennen (bbp-groei van 7,3% à 8,4%) wegens het gebrek aan belangrijke steunmaatregelen vanwege de overheid, die een lagere groei zou accepteren in de overgang naar een meer evenwichtige en duurzame groei. Zo remmen de autoriteiten de kredietgroei af ten gunste van meer gerichte steun aan onder meer KMO's. Ook de Indiase bbp-groei zou in 2014 vertragen tot 5,1% à 6,4%.

2. Vlaanderen

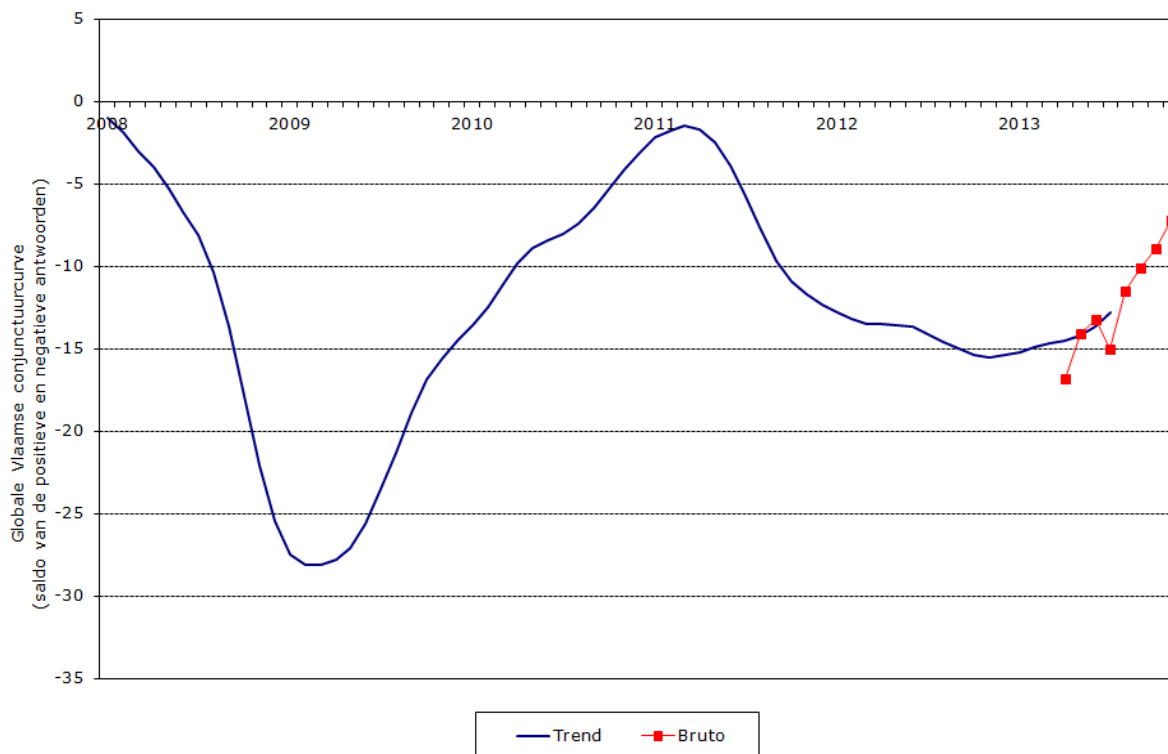
Hierna komt de Vlaamse conjunctuur aan bod. Deze indicatoren worden als volgt gegroepeerd: *productie* (globale conjunctuurcurven, industriële productie, activiteitsindicatoren), *bestellingen en uitvoer* (binnenlandse vraag, uitvoer), *investeringen* (voorraadpeil, vraagvooruitzichten, capaciteitsbezetting, investeringsvooruitzichten), *loop van de bedrijven* (oprichtingen, stopzettingen, faillissementen), de *consument* (consumentenvertrouwen en deelindicatoren) en *arbeidsmarkt* (uitzendarbeid, vacatures, aantal werkzoekenden, werkgelegenheidsvooruitzichten).

2.1. Productie

De Vlaamse economie kende een dip in 2012 (bbp-groei: -0,2%). De onzekerheid met betrekking tot de eurocrisis eiste zijn tol, met een terugloop van het vertrouwen bij producenten en consumenten als gevolg. Het jaar 2013 zou volgens de HERMREG-voorspellingen beter zijn (+0,2%); in de tweede jaarhelft zijn er inderdaad signalen van een aantrekkende conjunctuur.

De *globale Vlaamse conjunctuur* daalde van het voorjaar 2011 tot november 2012, maar veerde daarna op. Aanvankelijk was het herstel broos. Maar zowel de trend als de recentere brutowaarden zijn nu duidelijk opwaarts gericht (figuur 1).

Figuur 1. Globale Vlaamse conjunctuurcurve, januari 2008 – november 2013, saldo van de positieve en negatieve antwoorden

Bron: NBB, 2013.

De *industriële productie* zou volgens ADSEI in de eerste jaarhelft van 2013 met 2,0% gedaald zijn ten opzichte van 2012. Maar de recentste maanden is er toch beterschap. Dat wordt ook bevestigd door de enquête van de NBB naar het productietempo. De recente verbetering is vooral merkbaar bij de sector van de halffabricaten. Het zijn immers de producenten van intermediaire goederen die het eerst een conjuncturomslag voelen. Ook in de sector van de duurzame consumptiegoederen zijn er prille tekenen van een herstel. De herleving is nog geen feit in de categorie van de investeringsgoederen. De niet-duurzame consumptiegoederen zijn veel minder gevoelig aan het conjunctuurverloop. Het gaat om benodigdheden als voeding en kleding.

In de *handel* is er een prille opleving van de conjunctuurtrend, dankzij de betere brutowaarden. In de sector van de *ruwbouw* verbetert de economische situatie gestaag volgens de NBB-enquête. Maar die verbetering zal de komende maanden vermoedelijk minder sterk zijn, afgaande op het vlakker wordende verloop van de brutowaarden. In de *diensten aan ondernemingen* ten slotte gaat het nu ook beter. Vooral de recentste conjunctuurwaarden zijn er opmerkelijk goed.

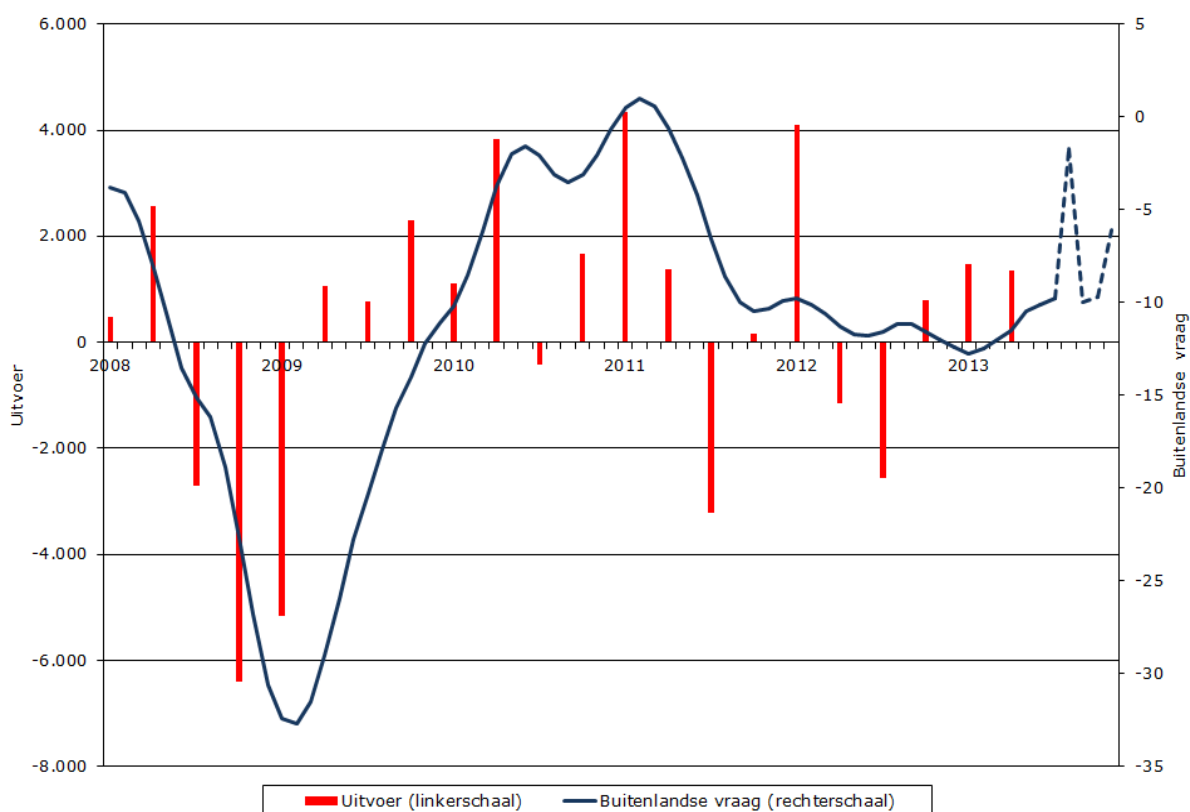
2.2. Binnen- en buitenlandse vraag

Vraagvooruitzichten zijn erg belangrijk voor het verloop van de (komende) conjunctuur.

De conjunctuurenquête van de NBB laat een aantrekkende binnenlandse vraag in de industrie zien. Ook de marktvraag bij de diensten aan ondernemingen veert op. In de handel zijn er pas recent tekenen van een aantrekkende vraag. Het orderbestand in de ruwbouw zit daarentegen al een paar maanden in de lift.

De *Vlaamse export* gaat gebukt onder de algemeen zwakke conjuncturele situatie bij onze handelspartners. Vanaf het tweede kwartaal van 2012 slabakte de exportgroei (in nominale termen), met zelfs een beperkte terugloop in het eerste kwartaal van 2013 (-2,9% op jaarbasis). In het tweede kwartaal van 2013 is er opnieuw beterschap (+2,2%). Volgens de conjunctuurenquêtes van de NBB zit de buitenlandse orderpositie in de lift (figuur 2). Het conjunctuurherstel in ruimere delen van de wereld zal de Vlaamse export ten goede komen.

Figuur 2. Vlaamse goederenuitvoer (linkerschaal, evolutie kwartaal T-4 tot T in miljoen euro) en buitenlandse vraag (rechterschaal, saldo van de positieve en negatieve antwoorden), januari 2008 – november 2013

Bron: NBB, 2013.

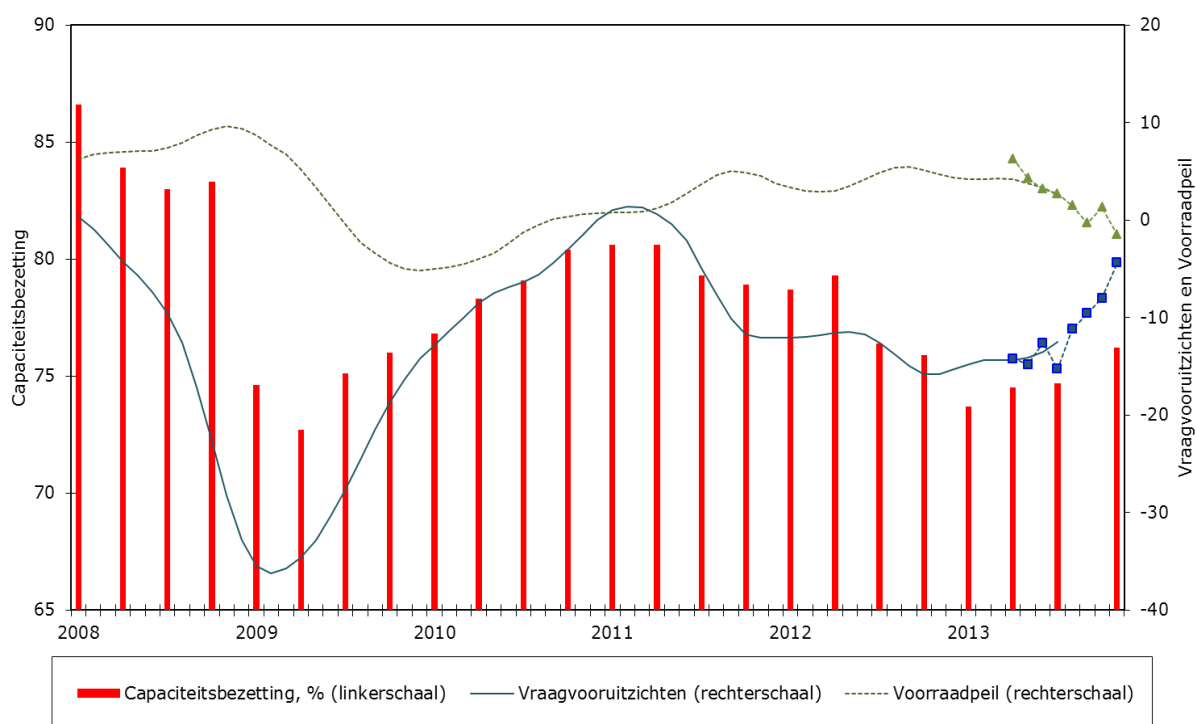
2.3. Investerings van de bedrijven

Investeren is geloven in toekomstige afzetmogelijkheden. Deze indicator is dan ook een belangrijke graadmeter voor de toekomst. De investeringsbeslissing hangt van vele factoren af. Het huidige voorraadpeil, de bezettingsgraad van het productievermogen en de vraagvooruitzichten zijn belangrijke determinanten (figuur 3).

Het *voorraadpeil* in de industrie zakt zienderogen. De recente brutowaarden zijn keer op keer duidelijk lager. Bij de start van het vierde kwartaal van 2013 bedroeg de bezetting van het *productieapparaat* van de Vlaamse industrie (exclusief voeding) 76,2% van het productievermogen. Het is het derde kwartaal op rij dat de capaciteitsbezetting toeneemt, zij het dat het niveau nog vrij laag is (het langetermijngemiddelde sedert 1988 bedraagt 81%). Ten slotte verbeteren de *vraagvooruitzichten* in de industrie. Al deze indicatoren laten uitschijnen dat het investeringsklimaat stilaan aan het verbeteren is.

De Belgische industriële bedrijfsleiders zouden volgens de NBB-investeringsenquête hun *investeringsvolume* (in werkelijke prijzen) met 15% uitbreiden in 2013.

Figuur 3. Capaciteitsbezetting (linkerschaal, in %) en vraagvooruitzichten en voorraadpeil (rechterschaal, saldo van de positieve en negatieve antwoorden) bij Vlaamse bedrijven, januari 2008 – november 2013

Bron: NBB, 2013.

2.4. Loop van de bedrijven

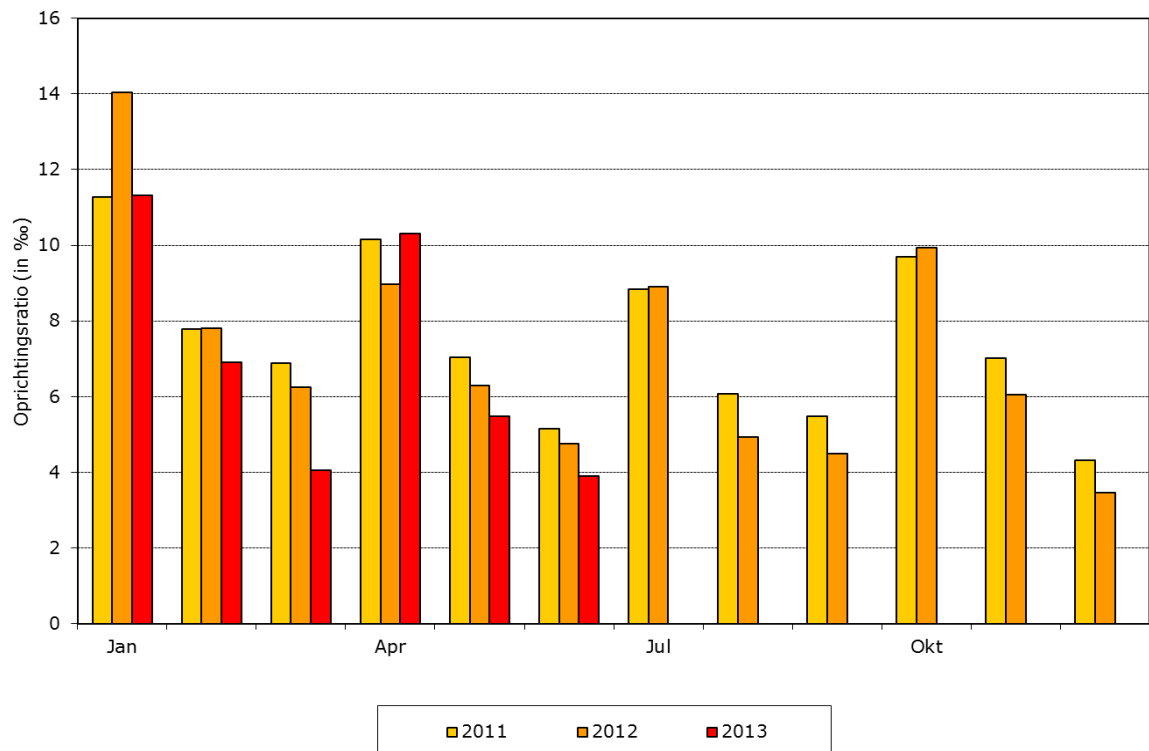
Tijdens de eerste jaarhelft van 2013 werden er 11,3% minder bedrijven *opgericht* dan een jaar eerder (natuurlijke personen en rechtspersonen). Uitgedrukt in verhouding tot het bestaande aantal bedrijven waren er in 2012 op jaarbasis 87 nieuwe oprichtingen per 1.000 bestaande bedrijven. Dat is iets minder dan in 2010 of 2011 (telkens 90). De oprichtingsratio was in het eerste halfjaar van 2013 lager dan in de overeenkomstige periode van 2012 (3,9 ‰ in juni 2013, zie figuur 4).

Tijdens de eerste zes maanden van 2013 waren er 4,0% meer *stopzettingen* van bedrijven in vergelijking met dezelfde periode van 2012. De stopzettingsratio van natuurlijke en rechtspersonen bleef de laatste drie jaren vrijwel constant (68 per 1.000 bedrijven in heel 2012). Het cijfer voor juni 2013 was 5,7 ‰.

Het aantal *faillissementen* ten slotte nam tijdens de periode januari-augustus 2013 met 6,1% toe vergeleken met dezelfde maanden van 2012. De faillissementsratio bedroeg in 2010, 2011 en 2012 op jaarbasis ongeveer 10 à 11 ‰. In de periode tussen januari

en juli 2013 was de ratio hoger dan in de overeenkomstige periode van 2012 (0,7 ‰ in juli 2013 alleen). Het aantal faillissementen nam toe omdat de economie in 2009 een ernstige inzinking kende. Een aantal bedrijven kon deze crisis overleven onder meer dankzij het aansnijden van (financiële) reserves. Maar deze reserves zijn uitgeput om de nieuwe, weliswaar kleinere, inzinking van 2012 het hoofd te kunnen bieden.

Figuur 4. Oprichtingsratio van de Vlaamse bedrijven, januari 2010 – juni 2013, in ‰

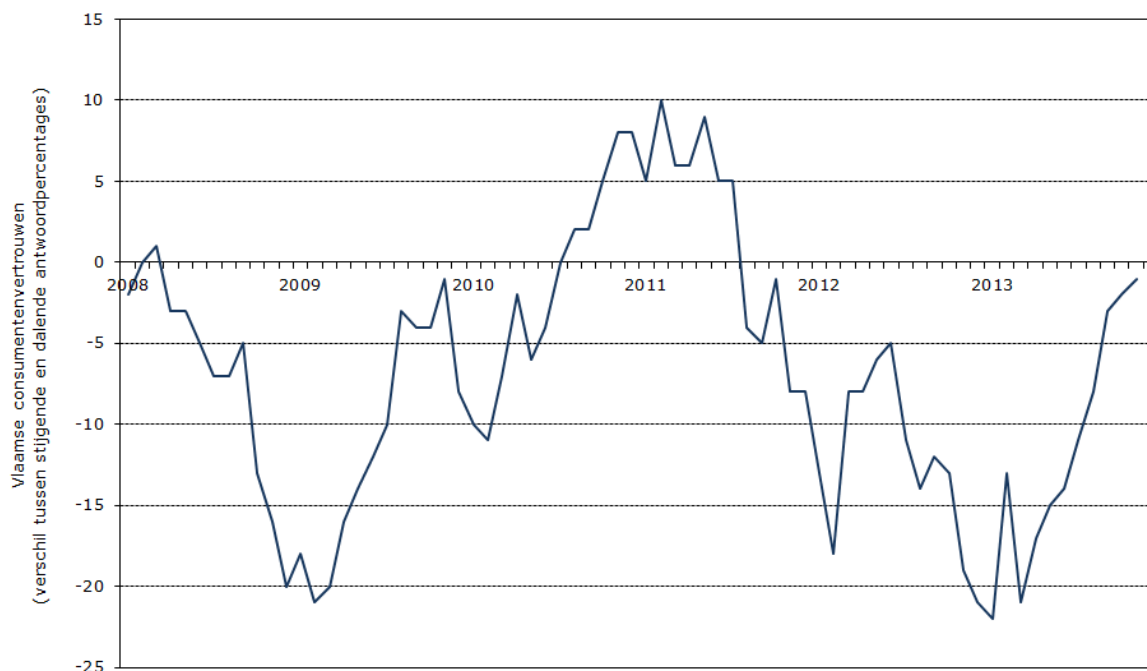

Bron: ADSEI, KBO, 2013.

2.5. De consument

Het *vertrouwen* van de Vlaamse consumenten trekt sedert het begin van 2013 aan (figuur 5). Deze positieve trend zet zich door in november 2013. Het consumentenvertrouwen komt uit een vrij diep dal door de onzekerheid met de eurocrisis. Het herwonnen optimisme is volgens de NBB-enquête voornamelijk gestoeld op gunstigere economische vooruitzichten. De Vlaamse consumenten waren tot voor kort weinig enthousiast over hun financiële situatie, maar dat sloeg plots om vanaf september 2013. Volgens de Vlamingen heeft hun spaarvermogen een knauw gekregen rond de jaarwisseling 2012-2013. Maar dat herstelt nu ook.

Figuur 5. Vlaams consumentenvertrouwen, januari 2008 – november 2013, verschil tussen stijgende en dalende antwoordpercentages

Bron: NBB, 2013.

2.6. Arbeidsmarkt

Eind oktober 2013 waren er volgens de VDAB 229.127 *niet-werkende werkzoekenden* (NWWZ) in het Vlaamse Gewest; dat zijn er 8,8% meer op jaarbasis. Het Vlaamse Gewest telt nog steeds meer mannelijke dan vrouwelijke werkzoekenden; maar de werkloosheidstoename is in oktober 2013 nagenoeg dezelfde bij mannen als bij vrouwen. De zwakkere conjunctuur tekent zich ook af in de hooggeschoolde werkloosheid (+15,9%). De relatief grote stijging van de werkzoekenden die 1 tot 2 jaar op zoek zijn naar een baan (+16,7%), wordt veroorzaakt door het cohorte-effect en het tijdstip van de conjuncturele omslag. Opvallend is het trager groeiritme van de jeugdwerkloosheid (+5,2%). De VDAB-werkloosheidsgraad komt in september 2013 uit op 8,0% en is stijgend (figuur 6).

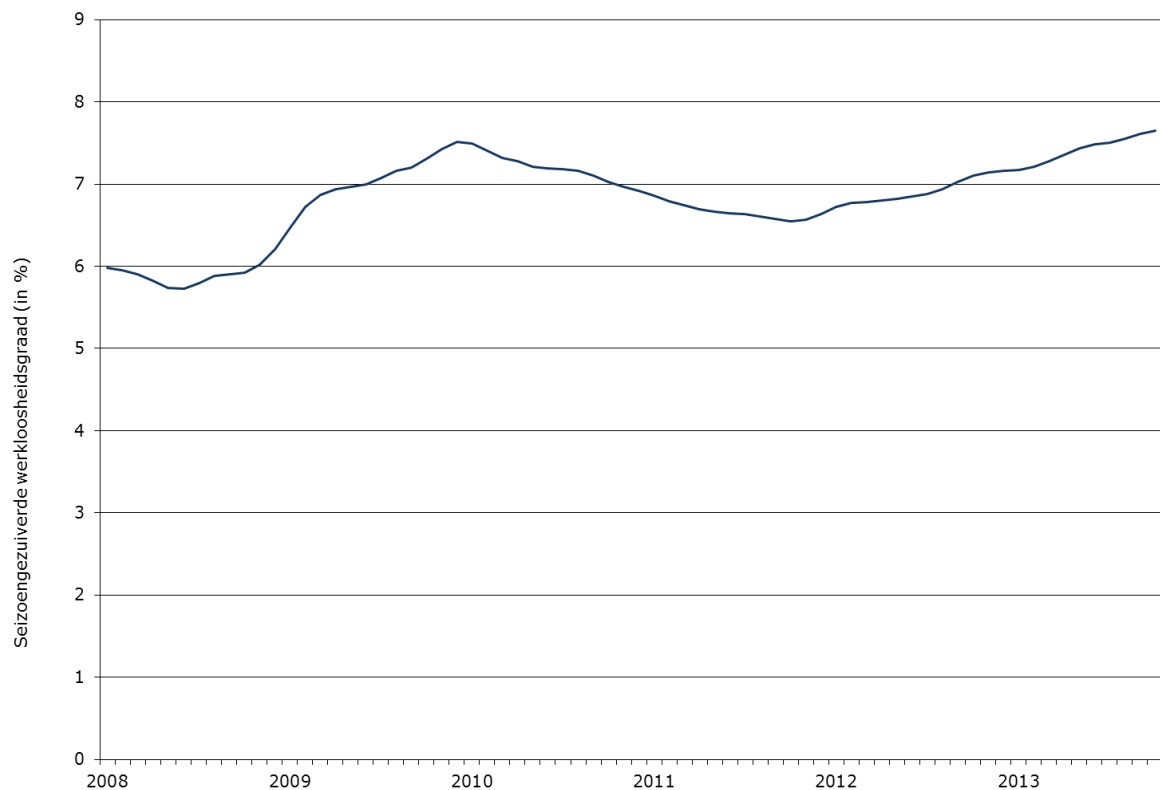
De VDAB ontving 24.481 *werkaanbiedingen* in oktober 2013. Dat zijn er op jaarbasis 3,1% of 735 meer. Over de voorbije 12 maanden heeft de VDAB 251.883 vacatures ontvangen; dat zijn er dan weer 6,6% minder dan in de periode november 2011 - oktober 2012. De kleinste afname is terug te vinden bij de vraag naar middengeschoolden (-0,2%). Het aantal vacatures voor hooggeschoolden kent de grootste daling (-8,0%).

Voor het eerst in twee jaar tijd toont de *uitzendsector* positieve groeicijfers: de uitzendactiviteit in Vlaanderen steeg met 0,8% in het tweede trimester van 2013 ten opzichte van het eerste (Federgon, seizoengezuiverde kwartaalcijfers). Deze groei kan volledig op rekening geschreven worden van de arbeiders (+1,7%); in het bediendensegment daalde het aantal gepresteerde uitzenduren lichtjes met -0,3%.

Uit de *consumentenenquête* van de NBB blijkt dat de Vlamingen gaandeweg minder pessimistisch worden over het werkloosheidsverloop.

De *werkgelegenheidsvooruitzichten* trekken aan in de industrie, de ruwbouw en de diensten aan bedrijven. In de handel is de trendcurve van deze indicator nog steeds neerwaarts, maar de recentste bruto waarden zijn er beter.

Figuur 6. Seizoengezuiverde werkloosheidsgraad, januari 2008 – oktober 2013, in %

Bron: VDAB, bewerking SVR, 2013.

Bibliografie

Europese Commissie (2013). *European Economic Forecast. European Economy 2/2013*. Brussel. Directorate-General for Economic and Financial Affairs.

International Monetary Fund (2013). *World Economic Outlook. October 2013*. Washington: IMF.

Organisation for Economic Cooperation and Development (2013). *Perspectives économiques de l'OCDE*, N° 93, Paris: OECD.

Meer informatie over de Vlaamse conjunctuur: Zie

<http://www4.vlaanderen.be/sites/svr/Pages/2010-01-28-kernindicatoren-conjunctuur.aspx>

Afkortingen

ADSEI: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

ECB: Europese Centrale Bank

EMU: Economische en Monetaire Unie

ESI: Economic Sentiment Indicator

FPB: Federaal Planbureau

HERMREG: Harmonised Econometric Research for Modeling REGions

IMF: Internationaal Monetair Fonds

INR: Instituut voor de Nationale Rekeningen

KBO: Kruispuntbank van Ondernemingen

NBB: Nationale Bank van België

OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

SVR: Studiedienst van de Vlaamse Regering

VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding